

Parakh

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University Lahore
(Pakistan)
Vol: 6, Jan.- June. 2021, PP

☆ ڈاکٹر شبنم اسحاق، ڈاکٹر ظہیر حسن وٹو

پارکھ

تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی زبان و ادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی لاہور (پاکستان)
جنوری۔ جون 2021ء، مسلسل شمارہ 11

فرید؛ وسوں دا شاعر

Abstract

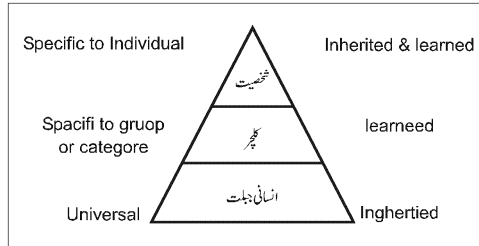
Baba farid was not only the first Punjabi poet but he helped Punjabi language for its development. His most important contribution is literary purposes. Such statements always confused with the fact that authors try to prove that he started all this, Punjabi has poetic purpose before oral tradition. He gave the Punjabi culture its new tradition in writing and culture in new form. Earlier poets written in primitive Punjabi, before Farid. There was little in Punjabi literature apart from traditional and anonymous ballads. By using Punjabi as language of poetry, Farid laid the basis for a vernacular Punjabi literature that would be developed later. Sanskrit, Arabic, Turkish and Persian had historically been considered the languages of the learned and the elite, and used in monastic centres. Punjabi was generally

☆ اسٹنٹ پروفیسر پنجابی، جی سی یونیورسٹی، لاہور

☆ اسٹنٹ پروفیسر پنجابی، جی سی یونیورسٹی، لاہور

considered a less refined folk language. It was always neglected beside its general acceptance in day to day life. Nearly three centuries pass before another figure of any status relieves the curious blank." Farid couplets, "Dohras", reflect a poise, serenity, grim yet confident, volatile, meaningful use of culture through Language. He used woman as a metaphor to show their plight in society. He even portrayed the plight of common farmers.

لوکائی دے جیون ڈھنگ نوں ثقافت آکھیا جاندا اے۔ ایس وچ خاص تھاں دے جیاں دی تکی تے کرنی دوویں
نیں۔ جس راہیں علاقے دے رویے، احساس اتے نظام دی نینہ بچدی اے۔ کلچر اک نسل توں دوجی تک آپوں آپ ہی راہ
نپدا اے۔

(1)

Hofstede موجب انسانی جبلت اکو اے پر ثقافت ہر علاقے دی اپنی اے۔ بندہ آپ اپنی ذہنی صلاحیت راہیں
رد و بدل کردار ہندا اے۔ جیون لئی انسان اپنے آپ نوں آل دوالے وچ ڈھال دے جتن مڈھوں کردا آ رہیا اے۔ زمین،
میدان، پہاڑ، صحرا، سمندری جزیریاں نال بنی۔ آب و ہوا، رہن سہن، کھان پین، سوون جاگن ایہتھوں تک کہ دیہاڑوی ہر
علاقے رجھوں نیں۔ ایسے وکھرے موسم اتے علاقائی ضرورتاں وجہوں وکھ وکھ وسیب تے قوماں بنیاں تے ایہتھوں ہی ایہناں
دی ثقافت وی پھٹی۔ The Routledge Dictionary of Literary Terms موجب:

"Culture Metaphorically, a cultivation (agri -

cultura); the cultivation of values; by extension, a
body of values cultivated." (2)

معاشرتی رویے آل دوالے واپڑن والیاں اڈواڈ واقعاں تے شیواں نال جڑت تے وکھرپے تے احساساں توں
جمدے نیں۔ جد کسے قوم دی اصل تک اپڑن لئی جتن کیتے گئے تاں ماہراں، بھاویں اوہناں دا تعلق نسلیات نال سی، نفسیات
نال تے بھاویں مسئلہ معاشیات داہر کسے وسیب دی پٹاری پھرون دے چارے کیتے۔

بابا فرید دا تعلق نیلی بار نال اے۔ بار اوہ علاقہ اے جیہڑا دریاواں وچکار اُچا ہووے کہ او تھے دریا دا پانی نہ اپڑے
زمین تے پانی دی کمی ہووے پاروں کاشت کاری نہ ہوندی ہووے۔ اجیہی تھاں زمینی نمکیات دی گھاٹ نہیں ہوندی، پر بارش
دے پانی پاروں او تھے فصلاں نہیں اگائیاں جاندیاں سگوں جنگل ہوندا اے۔ ایہہ علاقہ راوی تے ستلج دے وچکار اے۔
ایہناں دریاواں پاروں اتھے ڈھیر پرانی وسوں دے آثار نیں۔ ہڑپہ دے باقیات ایس گل داہنگا راوی بھر دے نیں۔ نیلی بار
دا ایہہ علاقہ پنجاب دے جنوب مشرق وچ اے۔ بولی دی نہار لہندی جانگلی اے۔ ونڈ توں پہلے تائیں اتھے وکھو وکھوند ہیاں
دے لوک آباد سن۔ 1976ء دے گزٹ موجب:

“There are 118, 837 hindus and 22, 60231 ks.” (3)

بابا فرید ہوراں داواہ ایہناں سارے لوکاں نال سی جیہڑے وکھو وکھوند ہب نال جڑے سن پراوہناں دی بولی، کھان
پین، رہن سہن، بوٹے، پکھیر، جنور سبھ سانجھے سن۔ بابا فرید دی حیاتی دا بہتا حصہ پاکپتن وچ لنگھیا۔
اوہی وسیب اوہناں دی شاعری وچ دسد اے۔ بابا فرید دی شاعری وچ تھان تھان جنگل تے رکھاں دا ذکر اے۔

فریدا ایہہ جو جنگل رُکھڑے، ہریل پت تنہاں

پوتھا لکھیا ارتھ دا، اکیس اکیس ماہہ (4)

نیلی بار دا علاقہ گرم تے ریتلا اے ایسے لئی اتھے صحرائی پھل تے درخت چوکھے ہوندے نیں۔ جنڈ، ون تے لکر
عام ملدے نیں۔ لکر دریا دے کنڈھیاں دے نال نال اُگدا اے۔ فصلاں وچ اہم علاقہ کپاہ لئی سلاہیا جاند ا رہیا اے۔

”وادی سندھ میں ایک ایسا عجیب پودا ہوتا ہے جس میں چاندی کے سفید پھول

کھلتے ہیں۔ یہ بھیڑوں کی اون سے بہت سرس اور بہتر ہے اور یہ لوگ اس اون

سے کپڑا بناتے ہیں۔“ (5)

فرید دے شلوکاں اندر کپاہ دا انج ذکر ملدا اے:

فریدا ویکھ کپاہے جوتھیا، جو سر تھیا تھلاں

کما دے ارگا گدے، گئے کونکلیاں

مندے عمل کریندیا! ایہہ سزا تنہاں (6)

جنوراں، پرندیاں نال بندے دی جڑت مڈھ توں اے۔ کتے لوک خوفناک بگیاڑ لوکاں دا لہو پیندے دسدے
نیں تے کدے لالچی کتا، اپنے لالچی ویہار پاروں اصل پونجی کھو بہندا اے کتے چالاک لومڑی جدمن چاہی شے تک نہیں اپڑ
سکدی تاں ”تھوہ کوڑی“ آکھ اگے ٹر پیندی اے۔ بابا فرید ہوراں وی بندے دیں خصلتاں نوں ویسی پکھاں دا بانا پوا لوکاں
دے اسمائیں اڈاون دا چاراکیتا

ہنس اڈر کو دھرے پیا، لوک وڈا رن جاء

گیہلا لوک نہ جاندا، ہنس نہ کو دھرا کھاء (7)

ہنس مست پکھی اے۔ اوہدی چوگ موتی دی گئی اے۔ لوک روایت وچ ایہہ پکھی جیہڑا انانج دی تھوویں موتی چکدا
اے۔ ہنس دی مانتا بارے نجم حسین سیّد لکھدے نیں:

”ہنس دی سو بھیا چ کاللاں توں لوک ریت وچ تری آوندی اے۔ خبرے اوہدے

دُکھ پاروں اوہدی سدھ مگن تاری، اوہدے سچ پاروں ایہہ سو بھاتر۔“ (8)

ہنس نوں نجم ہوراں ”ویہاروں دکھ تھیون دی سکت دان نشان“ بنا کے پیش کیتا جیہڑے ایس سکت نوں اپنی حیاتی وچ
ورت گئے اوہو ہنس اکھوائے۔ بابا فرید ہوراں ہنس، بگلا، باز، کونل، کونج تے کاگ ورگے پکھیاں دیاں خصلتاں نوں علامتی طور
تے بندیاں دی کرنی نال رلا کے پیش کیتا۔

طبقاتی ونڈ دی ننڈیا بابا فرید دی شاعری دا وڈا موضوع اے۔ اوہناں ایس ونڈ نوں بُرا جانن دے نال نال ایہہ نوں
ختم کر کے جیاں نوں رل بہن دا ترلا ماریا اے۔ گرو گرنٹھ دا حصہ بنن دا وڈا کارن ایہہ سوچ دسدی اے۔ بابا نانک وانگ بابا
فرید ہوریں وی گل دا بھلا تے گل دی خیر دا پرچار کرن والے جی سن۔ پیغمبراں توں بعد کارل مارکس اوہ بندہ سی جیہنے اپنے
نظریاں پاروں لوکاں نوں اپنے ول کھچیا۔ از لوں ٹری ایہہ ونڈ نے آج دے سماج نوں اپنے کلاوے وچ لیا ہویا اے۔ فرید
آکھدے نیں:

فریدا کوٹھے ڈھکن کتیرا، پر نینڈڑی نوار
جو دینہہ لدھے گانویں، گئے ولاڑو واڑ (9)

ریت رواج ہر وسیب دے آپو اپنے نہیں وسیب وچ رنگ تے حیاتی ایہناں ریتاں رسماں کارن دسدی اے۔
ایہناں ریت رواجوں دالما چوڑا پچھو کڑاے۔ بندے دے جمن توں مرن تیک رسماں اوہداسا تھ دیندیاں نیں۔ وڈکیاں کولوں
وراشت وچ ملیاں ایہہ سوغاتاں اوہ سانجھ کے رکھدے تے آون والیاں دے ہتھ پھڑا کے ٹر پیندے نیں۔ ویاہ جمن، مرن
جیہاں ہور رسماں دا ذکر بابا فرید دے شلوکاں وچ ملدا اے:

جند ووتی، مرن ور لے جا سی پر ناء
آپن ہتھیں جوں کے، کیس گل لگے دھاء (10)

پنجاب دی دھرتی وچ دودھ نوں رب دانور آکھیا جاندا اے۔ فرید ہوراں اپنے وسیب وچ کھاون پین والیاں
شیواں داوی ذکر کیتا اے لکھدے نیں:

فریدا شکر، کھنڈ، نوات، گر، ماکھیوں، ماجھا، دُدھ
سجھے وستو مٹھیاں، رب نہ بچن تده (11)

بندے تے وسوں دا آپسی تعلق مرن تاں کسے نہ کسے رنگ جڑیا رہندا اے اوہ جی جیہڑے وسیب توں کنڈ کر
جاندا اے تے کسے اوپرے سماج وچ اپنیاں تھوڑاں لکاون دے جتن کردے نیں اوہناں دالاشعور ایہہ رشنہ کسے نہ کسے
صورت جوڑی رکھدا اے۔ اج دا جی بھایں اوس پرانے دادے پڑدادے والے سماج توں کنڈ کر ویجیٹل وڈم نوں چھپے پیا
ماردا اے ایسے سہ بابا فرید رنگے شاعر دے شلوک ایہہ ٹانکا جوڑ سکدا اے نیں۔

حوالے

- 1- Hosftede, G (1991 / 1994) cultrue and oranizations: software of mind,
Londo: Harper collins Business, p 6.
- 2- Peter Childs and Roger Fowler, The Routledge Dictionary of Literary
Terms.

- 3- Government of Punjab Imperial Gazzetteer of India; Provincial series, Punjab (Lahore, Aziz publisers, 1976), 5.

- 4 محمد آصف خاں، آکھیا بابا فرید نے، لاہور: پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، 2009ء، ص 307
- 5 ایم اے اشرف، تاریخ ساہیوال، ساہیوال: پنجاب لوک سجاگ، 2014ء، ص 104
- 6 آکھیا بابا فرید نے، ص 192
- 7 اوہی، ص 210
- 8 نجم حسین سید، ”رنگ“، فریدوں ناک، نانکوں فرید، لاہور: رُت لیکھا، 2000ء، ص 44
- 9 محمد آصف خاں، آکھیا بابا فرید نے، لاہور: پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، 2009ء، ص 201
- 10 اوہی، ص 143
- 11 اوہی، ص 174